

2007 az óriás-koraidenevér (*Nyctalus lasiopterus* [Schreber, 1780]) éve – a faj hazai adatainak áttekintése, új eredmények

(VI. Magyar Denevérvédelmi Konferencia, Mártély – 2007. október 12-14.)

Estók Péter

Bükki Emlőstani Kutatócsoport
batfauna@gmail.com

The year of Greater Noctule (*Nyctalus lasiopterus* [Schreber, 1780]) 2007 – review of Hungarian data and new results

All published and unpublished data of the species were collected. 123 individuals from 11 locations are known from Hungary up to August 2007. Mist-netted specimens were captured exclusively near water bodies situated in the woodlands of North-East Hungary. The sex ratio was strongly female-biased. Lactating females were sampled at six locations (Bükk Mountains /1/, Mátra Mountains /1/, Zemplén Mountains /3/ and Aggtelek Karst /1/), which proved the existence of nursing colonies in the area. Most of the specimens (100 bats) were observed at one location, in the Mátra Mountains, where the only stable nursing population of the species is known.

In 2007 all but one former localities of *N. lasiopterus* (where the species was mist-netted earlier) were revisited and new sampling points were also set. The species was mist-netted only at two locations in this year: several specimens were seen and mist-netted in the Mátra Mountains (at a usual sampling point) and one individual was mist-netted (and one flying specimen was seen) at a new locality in the Bükk Mountains (after 10 years absence from these mountains). There is no new data from Zemplén Mountains and Aggtelek Karst since 1996 and 2003, respectively.

The Hungarian population of *N. lasiopterus* is confined to a few points of mountain woodland habitats. Intensive logging threatens its habitats and that activity could result in the considerable possibility of the disappearance of the species from this area. It would be important in the species' protection to locate (radio telemetry) and save forests which are inhabited by the species. The forestry sector should also switch from clear cutting to selection cutting which ensures continuous forest cover, diverse in age and structure. It would be favourable to other forest-dweller bats as well.

Bevezetés

Az óriás-koraidenevér (*Nyctalus lasiopterus* [Schreber, 1780]) palearktikus elterjedésű faj, Ibériától, Nyugat-Franciaországtól keleten az Urálig, Kazahsztánig, Iránig fordul elő, déli elterjedésének határa Marokkó, Líbia területén van, valószínűleg Algériában is megtalálható (Ibáñez *et al.* 2004, Simmons 2005). Nyugat-Európában mediterrán elterjedésű, Kelet-Európában az 50. szélességig is felhatol. Areája egészen

szórványos előfordulású, ritka fajnak számít (Ibáñez *et al.* 2004).

A fajt Vásárhelyi által gyűjtött példány alapján Topál (1959) mutatta ki hazánkban. 1974-ig további három példánya került meg két másik lelőhelyről (Topál 1976), majd a csaknem két évtizedes adathiány után, erdőlakó denevérek fokozódó kutatásának köszönhetően az Északi-középhegység több pontján is észlelték (Dobrosi 1994, Gombkötő *et al.* 1996, Cserkész 1998, Matis *et al.* 2003). A faj hazai adatait Estók & Gombkötő összegezték (in press).

Az óriás-koraidenevért alulkutatottsága és veszélyeztetettsége miatt a magyar denevéreszek 2007-ben az év denevérének választották, remélve, hogy ez a fajt célzó kutatásokra is ösztönzőleg hat és védelmében felhasználható adatok születnek.

Anyag és módszer

A faj hazai adatainak áttekintéséhez az összes publikált, továbbá még nem közölt (elérhető) adat összegyűjtésre került. 2007-ben a faj korábbi lelőhelyein, illetve azok közvetlen közelében végeztünk hálózatos mintavételeket: **Bükk-hegység:** Felsőtárkányi-tó (Felsőtárkány), Garadna-völgy /Hámori-tó/ (Miskolc); **Mátra:** Parád; **Zempléni-hegység:** István-kút (Háromhuta), Rudabányácska /Brezsinai-tavak, Gyuszi-tava/ (Sátoralja-újhely); **Aggteleki-karszt:** Jósua-patak (Szinpetri); **Heves-Borsodi-dombság:** Gyepüs-völgy (Arló), valamint a faunisztikai feltárómunka kapcsán több, a faj mintázása szempontjából potenciális helyen is hálózunk a fenti és további területeken (Medves, Upponyi-hegység).

Eredmények

Irodalmi adatok

Az óriás-koraidenevér publikált előfordulási adatait (Topál 1959, 1976, Vásárhelyi 1964, Dobrosi 1994, Gombkötő *et al.* 1996, Czajlik & Harnos 1997, Cserkész 1998, Matis *et al.* 2003) publikálatlan információkkal (Paulovics pers. comm., Géczy pers. comm.), valamint terepi kutatási adatokkal (2006-tal bezáróan) kiegészítve egy korábbi publikációban összegeztük (Estók & Gombkötő *in press*). Ebben 10 lelőhelyről (csak kézben határozott példányok megfigyelési helyszíneit kezeltük lelőhelyként) összesen 102 óriás-koraidenevér adata szerepel (1. ábra, Függelék). A faj két síkvidéki lelőhelyén kívül kizárólag az Északi-középhegység területéről (Bükk, Mátra, Heves-Borsodi-dombság, Aggteleki-karszt és Zemplén) került meg. A középhegységi lelőhelyekről – a Heves-Borsodi-dombság kivételével – mindenhol megkerültek kölykök nevelő

nőstényei is. A síkvidéki példányok (Szabadegyháza, Tápióbicske) szinte biztosan vonuló egyedek voltak, tekintve megkerülések körülményeit.

2007-es kutatások

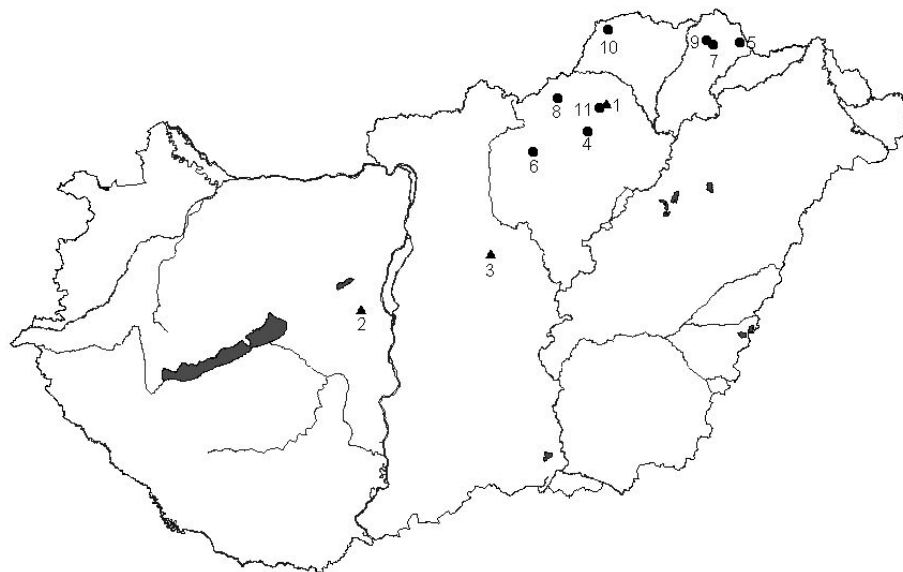
A 2007-es kutatómunka a stabil mátrai mintavételi hely mellett eredményes volt a Bükkben is, ahol 10 éves, a faj szempontjából eredménytelen kutatás után ismét sikerült megtalálni a hegységben, egy új mintavételi helyen (1. ábra, Függelék). A faj többi, 2007-ben is mintázott korábbi lelőhelyén eredménytelen volt a kutatás.

Összefoglalás

Az óriás-koraidenevér hazai irodalmi és elérhető publikálatlan adatainak összegyűjtése alapján 2007. augusztus 31-ig 11 lelőhelyről összesen 123 példányban került meg. Több irodalmi adat esetében a megfigyelt egyedek száma nincs feltüntetve, így a valós összegyűjtés szám nagyobb. A faj hazai előfordulásai két kivétellel az Északi-középhegység területére estek, a Dunántúlról és az Alföldről megkerült egyedek vonuló példányok lehettek.

A 2007-es kutatás főbb eredménye a faj új bükki megkerülése volt. A 2007-ben eredménytelenül mintázott korábbi lelőhelyeken további kutatás lenne szükséges a faj helyzetének tisztázásához.

Az óriás-koraidenevér ritkasága és szórványos hazai előfordulása ellenére jelentős természeti értéket képvisel, mivel kölykező kolóniái is megtalálhatók, melyek Európában igen kevés helyről ismertek. A mátrai lelőhelyen történt rádiotelemetriai méréseknek köszönhetően a faj hazai bűvőhelyigényéről is rendelkezünk információkkal (Estók *et al.* 2007), melyek alapján valószínűsíthető, hogy kötődik a természetes szerkezetű, öreg bükkösökhöz. Több, napjainkban is alkalmazott fakitermelési eljárás könnyen okozhatja a faj egy-egy területről való eltűnését. Az óriás-koraidenevér kolóniáinak otthont adó erdők felderítése és rezervátumszerű védelme mellett fontos lenne a véghasználatú fakitermelés felhagyása és helyette a folyamatos erdőborítást biztosító szálaló vágás alkalmazása az erdőgazdálkodásban, mely így más erdőlakó fajokat is kevésbé veszélyeztetne.

1. ábra. Az óriás-koraidenevér magyarországi lelőhelyei. ▲: 1975 előtti adatok ●: 1990 utáni adatok

Figure 1. The Hungarian localities of *Nyctalus lasiopterus* ▲: data before 1975 ●: data after 1990
 1 Lillafüred (Miskolc), 2 Szabadegyháza, 3 Tápióbicske, 4 Felsőtárkány, 5 Rudabányácska (Sátoraljaújhely), 6 Parád, 7 Háromhuta, 8 Járdánháza, 9 Regéc, 10 Szinpetri, 11 Jávorkút (Miskolc)

Köszönetnyilvánítás

Köszönöm ifj. Bodnár Gábor, Császár Zsuzsanna, Görfföl Tamás, Nagy Nóra, Nagy Lilla és Sramkó Gábor terepi munka során nyújtott segítségét.

Irodalom

- Cserkész T. 1998. Denevér előfordulási adatok észak-magyarországi bagolyköpetekből. Denevérkutatás – Hungarian Bat Research News 3: 36-39.
- Czajlik P. & Harnos K. 1997. Adatok Kékes Észak erdőrezervátum denevér faunájához. Folia Historico Naturalia Musei Matraensis 22: 345-348
- Dobrosi D. 1994. Adatok a Bükk denevérfaunájához. Folia Historico Naturalia Musei Matraensis 18: 191-197.
- Estók P. & Gombkötő P. 2007. Review of the Hungarian data of *Nyctalus lasiopterus* (Schreber, 1780). Folia Historico Naturalia Musei Matraensis, 31: in press.
- Estók P., Gombkötő P. & Cserkész T. 2007. Notes on the roosting behaviour of Greater Noctule *Nyctalus lasiopterus* Schreber, 1780 (Chiroptera, Vespertilionidae) in Hungary, revealed by radio-tracking. Mammalia, 71: 86-88.
- Gombkötő P., Bihari Z. & Estók P. 1996. Az óriás korai denevér (*Nyctalus lasiopterus*) és fehértorjú denevér (*Vespertilio murinus*) újabb előfordulási adatai Észak-Magyarország területén. Denevérkutatás – Hungarian Bat Research News 2: 38-39.
- Ibáñez, C.; Guillén, A. & Bogdanowicz, W. 2004. *Nyctalus lasiopterus* (Schreber, 1780) – Riesenabendsegler. In: Handbuch Säugetiere Europas, Fledertiere (Chiroptera) II. Ed. By F. Krapp. Wiebelsheim: AULA Verlag. 695-716.
- Matis, Š., Boldogh, S. & Pjenčák, P. 2003. Records of *Nyctalus lasiopterus* in the Gömör-Torna Karst (Slovakia, Hungary). Vespertilio 7: 135-138.
- Simmons, N. B. 2005. Order Chiroptera. Pp. 312-529 in Mammal species of the world: A taxonomic and geographic reference, 3rd edition (D. E. Wilson and D. M. Reeder, eds.). The Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Topál Gy. 1959. Két ritka denevérfaj a Kárpátmedence faunájában. Vertebrata Hungarica 1: 89-103.
- Topál, Gy. 1976. New Records of *Vespertilio murinus* (Linnaeus) and of *Nyctalus lasiopterus* (Schreber) in Hungary. Vertebrata Hungarica 17: 9-14.
- Vásárhelyi, I. 1964. Borsod-Abauj-Zemplén megye gerinces faunája, Kézirat.

Függelék. Az óriás-koraidenevér (*Nyctalus lasiopterus*) magyarországi adatai
Appendix. Data of Greater Noctule (*Nyctalus lasiopterus*) in Hungary

lelőhely <i>locality</i>	dátum <i>date</i>	egyedszám <i>number of specimens</i>	ivararány <i>sex ratio</i> ♂/♀	megfigyelő <i>observer</i> (author)	megjegyzés <i>note</i>
Lillafüred (Miskolc)	1933.09.11.	1	1/0	Vásárhelyi (Topál 1959)	juv. egyed
Szabadegyháza	1960.04.10.	2	1/1	(Topál 1976)	a hím fogságban született
Tápióbitske	1974	1	indet.	(Topál 1976)	múmia
Parád	1992.08.04.	?	?	(Czájlik & Harnos 1997)	repkedő egyed(ek)
Felsőtárkány	1993.07.19.	1	0/1	(Gombkötő <i>et al.</i> 1996)	hálózás
Felsőtárkány	1993.07.28.	?	?	(Dobrosi 1994)	repkedő egyed(ek)
Felsőtárkány	1993.07.29.	3	3 indet.	(Dobrosi 1994)	hálózás
Miskolc	1993.07.31.	?	?	(Dobrosi 1994)	repkedő egyed(ek)
Felsőtárkány	1993.08.01.	1	0/1	(Gombkötő <i>et al.</i> 1996)	hálózás
Felsőtárkány	1993.09.11.	1	1/0	(Gombkötő <i>et al.</i> 1996)	hálózás
Rudabányácska	1994.07.23.	1	0/1	(Gombkötő <i>et al.</i> 1996)	hálózás
Felsőtárkány	1994.08.10.	1	0/1	(Gombkötő <i>et al.</i> 1996)	hálózás
Parád	1994.08.14.	?	?	(Czájlik & Harnos 1997)	repkedő egyed(ek)ű
Felsőtárkány	1994.08.31.	1	0/1	(Gombkötő <i>et al.</i> 1996)	hálózás
Parád	1995.07.23.	5	0/5	(Gombkötő <i>et al.</i> 1996)	hálózás
Parád	1995.07.24.	?	?	(Czájlik & Harnos 1997)	repkedő egyed(ek)
Parád	1995.07.27.	?	?	(Czájlik & Harnos 1997)	repkedő egyed(ek)
Parád	1996.06.16	?	?	(Czájlik & Harnos 1997)	repkedő egyed(ek)
Háromhuta	1996.07.13	1	0/1	(Gombkötő <i>et al.</i> 1996)	hálózás
Parád	1996.08.07	6	2/4	(Czájlik & Harnos 1997)	hálózás
Parád	1997.08.08.	1	0/1	(Estók & Gombkötő in press)	hálózás
Parád	1997.08.10.	6	0/6	(Estók & Gombkötő in press)	hálózás
Felsőtárkány	1997.08.13	3	1/2	(Estók & Gombkötő in press)	hálózás
Arló	1998.08.31	1	indet.	(Cserkész 1998)	bagolyköpet
Parád	1999.06.05.	1	0/1	Paulovics (Estók & Gombkötő in press)	hálózás
Parád	1999.07.03.	4	0/4	Paulovics (Estók & Gombkötő in press)	hálózás
Parád	1999.07.29.	8	1/7	(Estók & Gombkötő in press)	hálózás
Parád	2000.08.03.	5	1/4	(Estók & Gombkötő in press)	hálózás
Regéc	2000.08.14.	1	0/1	Géczi (Estók & Gombkötő in press)	hálózás
Parád	2002.06.22.	4	1/3	(Estók & Gombkötő in press)	hálózás
Szinpetri	2003.07.23.	2	0/1 + 1 indet.	(Matis <i>et al.</i> 2003)	hálózás és megfigyelés
Parád	2004.07.26.	7	1/6	(Estók & Gombkötő in press)	hálózás
Parád	2004.07.29.	6	1/5	(Estók & Gombkötő in press)	hálózás

Parád	2004.08.02.	8	0/8	(Estók & Gombkötő in press)	hálózás
Parád	2004.09.04.	2	1/1	(Estók & Gombkötő in press)	hálózás
Parád	2005.07.13.	9	1/8	(Estók & Gombkötő in press)	hálózás
Parád	2005.07.14.	2	1/1	(Estók & Gombkötő in press)	hálózás
Parád	2005.07.16.	1	1/0	(Estók & Gombkötő in press)	hálózás
Parád	2006.06.26.	3	0/2 +1 indet.	(Estók & Gombkötő in press)	hálózás
Parád	2006.07.28.	3	0/3	(Estók & Gombkötő in press)	hálózás
Parád	2007.06.15.	3	0/2 +1 indet.	Estók	hálózás
Parád	2007.07.17.	4	0/4	Estók	hálózás
Jávorkút (Miskolc)	2007.07.20.	2	0/1 + 1 indet.	Estók	hálózás és repkedő egyed
Parád	2007.08.02.	3	3 indet.	Estók	repkedő egyedek
Parád	2007.08.15.	4	0/4	Estók	hálózás
Parád	2007.08.23.	5	5 indet.	Estók	repkedő egyed(ek)
Σ					
11	-	123	15/91; + 17 indet.	-	-